

TÜRKİYE'DE HALKEVLERİ'NE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR ve DEĞERLENDİRMELER ÜZERİNE*

Yaşar Akyol

1930'lu yıllardan başlayarak, üç ayrı zaman diliminde Türkiye'nin gündemine giren ve hala sınırlı planda gündemde bulunan Halkevleri, denilebilir ki, değişik açılardan toplumun bünyesini etkileyen sosyo-kültürel nitelikli kuruluşlar olma özelliğini gösterirler.

Türkiye'de Halkevleri'nin ilk kez 19 Şubat 1932'de 14 merkezde birden resmi açılışları yapılmıştır(1). Giderek artan sayılarıyla 19 yıla aşkın bir süre(2) devlet destekli olarak Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin tasarrufunda ve denetiminde çalışmışlardır. Toplumsal yaşamda görülen etkilerinin, küçük birimlere kadar yayılması amacıyla 1940 yılında yeni bir düzenlemeye gidilmiş(3); *Halkodası* adı altında bunların küçük birer örneği köylerde, kasabalarda, semtlerde ve hatta mahallelerde açılmaya başlanmıştır(4). Bu arada, Türkiye'deki konjonktürel gelişmeye koşut olarak, 1940'lı yılların ikinci yarısında bunların ilk kez bir sorun haline geldiği, en azından tek partili yaşamdan çok partili yaşama geçişin gereklerine uydurulmaya çalışıldığı görülür(5). Ancak, 1945 yılından başlanarak yapılan çalışmalar ve girişimler, dönemin özgün koşullarından kaynaklanan bir takım nedenlerin ve kaygıların da araya girmesiyle başarısızlığa uğrar(6). Sorun daha sonra, 14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidara gelen Demokrat Parti (DP) hükümeti ve CHP arasında pazarlık konusu olur, ama yine bir sonuca varılamaz (7). Bunun üzerine DP Manisa milletvekili Refik Şevket İnce ve yedi arkadaşının(8) Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunduğu bir yasa önerisi, komisyonlarda hızla görüşülerek Meclis Genel Kuruluna gelir ve uzun tartışmalardan sonra, 8 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilerek yasalaşır (9). Bu kanunun 3. maddesine göre, Halkevi olarak inşa edilmiş veya inşa edilmekte bulunan ve 1 Mart 1950 tarihine kadar kısmen veya tamamen Halkevi olarak kullanılmış binaların mülkiyeti devlete devredilmiştir (10). Böylece, yeni bir statüye kavuşturulamamış olan Halkevleri resmen kapatılmamış, ama fiilen işlemez duruma getirilmiştir (11). Bu, aynı zamanda Halkevlerinin birinci dönemlerinin de sonu anlamına gelir.

ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILAP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ KİTAPLIĞI

İkinci kez Halkevleri, 27 Mayıs 1969'dan sonra *Türk Kültür Derneği* adıyla, bir dernek statüsünde ve küçük çapta faaliyete geçirilmiş; derneğin adı 21 Nisan 1963'teki Olağanüstü Tüzük Kurultayında *Halkevlerine* dönüştürülmüştür(12). *Türk Kültür Derneği*'nin 12 Nisan 1961'de Bakanlar Kurulu'nun 5 /1066 sayılı kararıyla kamu yararına dernekler arasına alınması (13), İkinci Dönem Halkevleri için de geçerli olmuştur. Dolayısıyla bunlar da bağımsız olmakla birlikte, kamu kuruluşlarıyla işbirliği yapmışlardır.

Halkevleri'nin ikinci dönemi 12 Eylül 1980'de gerçekleştirilen askeri darbeyle son bulur. Yurt düzeyinde Halkevleri kapatıldığı gibi, Genel Başkan Ahmet Yıldız da tutuklanır. Üstelik Halkevleri ve bazı üyeleri hakkında dava açılır. Ancak, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 2 numaralı Askeri Mahkemesinde görülen Halkevleri davası sonucunda mahkeme, 11 Nisan 1984 tarihinde tüm sanıkların beraatine karar verir. Askeri Yargıtay ise, mahkemenin vermiş olduğu 1984/480 esas, 1984/445 numaralı kararını 17 Ekim 1984 tarihinde onaylar. Bunun üzerine Halkevleri Yönetim Kurulu, Ankara Sulh Hukuk Yargıçlığı'na başvurarak, Halkevlerinin yeniden açılması için karar verilmesini talep eder. Talep, Ankara 3. Sulh Hukuk Mahkemesi'nin 23 Haziran 1987 tarihinde verdiği 1098 numaralı karar ile kabul edilir (14). Bu durumda Halkevlerinin yeniden açılabilmesi için gerekli hazırlıklara girişilir. 31 Ekim 1988'de Ankara'da toplanan 10. Kurultay ile Halkevleri'nin üçüncü dönemi, tamamen ikincisinin bir devamı olarak başlar ve günümüze ulaşır(15).

Sınırlı da olsa halen çalışmalarına devam eden Halkevleri, denilebilir ki, ilk kuruldukları zaman dönemin özgün koşullarının bir gereksinimi olarak belirmişlerdir. Resmi amaçları ve çalışma şekilleri hemen her dönemde bir iki küçük farkla aynıdır(16). Ancak, Türkiye'deki gelişmelere paralel olarak, hızla değişen çevre koşulları bunların maddi ve manevi açıdan sürekli kayıplara uğramasına ve giderek etkisizleşmesine (17), adeta adlarından başka ilk dönemlerinden kendilerine hiç bir iz kalmamasına neden olmuştur. Öyle ki, toplumbilimsel bir çalışma, ikinci dönem Halkevlerini eski görkemli dönemlerinin bir gölgesi, ismi var cismi yok bir örgüt, bir *kabuk kuruluş* olarak nitelendirmekten kendini alamamıştır(18). Dolayısıyla, yazılı literatüre bakıldığında, bir iki istisna dışında hemen her inceleme ve değerlendirme, temel olması bakımından yoğun olarak birinci dönem Halkevlerini ele alır. Buradan hareketle, biz de çalışmamızı birinci dönem halkevleri üzerine yapılan inceleme ve değerlendirmelerle sınırladık. Burada amacımız şüphesiz Halkevleri konusunda yapılmış edinelemlere ket vurmamak değil, aksine bundan sonra yapılacak çalışmalara derli toplu bir materyal sunmaktır.

I- Değişik Tanımlar Işığında Halkevleri

Kimisi, içinde bulunulan koşulları geçmişin somut olgularına dayanarak anlamaya çalışan pragmatist bir eğilimle, kimisi bilimsel bir heyecanla, kimisi de nostaljik bir havayla kaleme alınan pek çok çalışma Halkevleri'ne değinir. Bu durumda da karşımıza hayli geniş yelpazede bir değerlendirme külliyatı çıkar. Örneğin daha 1952 yılında çıkan yapıtında Tarık Zafer Tunaya Halkevleri'ni "*Cumhuriyet Halk Partisi'nin Türk Ocakları yerine kaim olmak ve kültür politikasını tahakkuk ettirmek üzere kurduğu*" bir müessese olarak tanımlar(19).

Eski Karaçi Valisi General Gulzar Ahmed ise, 1967'de bir seminere verdiği tebliğinde Halkevleri'ni, "ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmasında halk ile hükümet arasında anlaşmayı sağlayan vasıtalar" olarak görür(20). Buna göre Halkevleri, "Ekonomik kalkınma ve onun yanında kültürel gelişme yönlerinin halka anlatılmasında rol oynamıştır"(21).

Bu seminer tebliğinden önce hazırlandığı anlaşılan ve biri Türk, biri de Amerikalı olan iki yazarlı bir çalışmaya göre Halkevleri, "Millet Okulları çalışmasının tavsamasından doğan gediği kapamak için" açılmıştır(22). Yazarlar, Halkevleri'ni "faydalı kültür ve eğitim kurumları" olarak nitelemekle birlikte, ciddi bilimsel eleştirilerde de bulunmaktadır (23).

İlk kez 1974 yılının Kasım ayında yayınlanan ve sonradan genişletilen yapıtında Yahya Kemal Kaya, konuya insan yetiştirme düzeni açısından bakarak, Halkevleri'nin bir çeşit "yetişkinler eğitimi" için kurulmuş merkezler olarak görür(24). Yazara göre bunlar, "sadece okuma yazma çalışmalarına katkıda bulunmamışlar, Türk Milliyetçiliğinin geliştirilmesinde, Türk kültürünün oluşmasında da etkili olmuşlardır"(25).

"Türkiye'de Halkçılık İdeolojisinin Evrimi" ni yazan İlhan Tekeli ve Gencay Şaylan'a göre Halkevleri, "halktan başlayan ve onun özlemlerini yönetime taşımaya amaçlayan bir kurum olmaktan çok, rejimin amaçlarını halka götüren bir işleve sahip olarak kuruluyordu. Halkevleri, tek yanlı bir akımı gerçekleştirecek ya da başka bir deyimle "halka rağmen halk için" ilkesi ışığında çalışacaktı. Aşağıdan yukarıya etkileşim sözkonusu değildi"(26).

1978'de çıkan bir çalışmada; "Devlet politikası egemen güçler arasındaki pazarlıklarla saptanır. Bu yapı her türlü ideolojik ifadeleri, akımları ve sosyal sınıflar arasında rekabetin doğuracağı farklılaşmaları da siyasi alandan mesleki veya fonksiyonel boyutlara indirger. Kısaca, korporatizm, sınıflı

toplumun çoğulcu rekabet olanaklarını önleyerek, onu tepeden yönetilen bürokratik bir kalıba sokmak ister. İşte Türkiye'de 'Halkçılık' ideoloji ve programının ortaya atıldığı 1930'larda devletin yapısı bu idi ve bu akıma rağmen sosyo-ekonomik yapının değiştirilmesi için önemli bir çaba harcanmadı. Çünkü 'Halkçılık' akımı, bir seçkinler hareketi olarak doğdu ve seçkinler arasında (ekonomik ve bürokratik) beklenen çatışma önemli boyutlara varmayınca, Halkçılığın başarısı için gerekli olan ekonomik kaynakların (toplumsal servetin) daha büyük bölümlerinin alt-tabakalara kaydırılması işlemi hiç bir vakit uygulamaya konmadı" diyen Doğu Ergil, Halkevleri'ni "Halkçılığın örgütsel yapısını oluşturan" kurumlar olarak tanımlar ve şu yargıya varır: "Ne yönetici kadrosu, ne üyelerinin çoğunluğu, ne de programlarının içeriği ve hazırlanışı bakımından özerk olmayan Halkevleri, değişik halk kesitlerinin kendi program ve ideolojilerini geliştirebilecekleri siyasal merkezler olamamışlardır. Diğer yanda, bu örgütlerin otoriter devletin birer 'durgunlaştırıcı' (pacifying) aygıtları olduğu ve halk tabakalarının siyasal enerjilerini, kültürel ve eğitsel kanallara yönelttikleri rahatlıkla söylenebilir"(27).

1980'li yıllara gelindiğinde Baskın Oran, Halkevleri'ni "altı oku yayacak" kurumlar olarak görür. Dolayısıyla, "devlet ile halk arasındaki iletişimin sağlanması görevi bu kurumlara verilmiştir"(28).

Aynı yazarın, konuya ilişkin diğer bir değerlendirmesi şöyledir: "Halkçılıkla desteklenen milliyetçiliğin kitlelere yayılması, 1931'de kapatılan Türk Ocakları'nın yerine kurulan Halkevleri aracılığıyla oldu. Halkevleri, halk kültürünün aydınlar tarafından araştırılıp öğrenilmesi işlevini de görmekle birlikte, asıl aydınların milliyetçi ideolojisinin Anadolu'ya yayılması için belli başlı kurumlar oldular"(29).

Belgesel çalışmasında konuya bir alt başlıkla yer veren Mete Tunçay ise, Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti yönetiminin kurulması sürecinde Türk Ocakları'ndan Halkevlerine geçişi anlamlı bir aşama olarak görür(30).

Halkevleri'ni bir "halk kültür devrimi" olarak tanımlayan ve Atatürk'ün doğumunun 100. Yılı için hazırlandığı belirtilen bir çalışmanın ulaştığı bir yargı ise hayli coşkuludur: "Tüm yurt düzeyini baştan başa saran ve on sekiz yıl süren mutlu bir kültür rüzgarı!.."(31).

Yine Atatürk için yapılan ve bilimsel bir toplantıya sunulan "Halkın Eğitimcisi Atatürk" başlıklı bildiri de şu görüşlere rastlamak olanaklıdır: "Halkevleri, okul dışında gençliğin ve halkın cumhuriyet ülküleri doğrultusunda

yetişmesine hizmet edecek, onlarda milli şuuru kuvvetlendirecek, halk kitleleri arasında kaynaşma sağlayacak uygarca zevkler ve alışkanlıklar kazandıracak, böylece millet bütünlüğünü ve Türk kültürünü yükseltme yolundaki çalışmaları besleyecek, birer ocak, birer toplum merkezi olarak düşünülmüştü"(32).

Aynı zamanda kendisi de Halkevlerinde çalışmış olan bir "emekli öğretmen" nostaljik bir havayla "Halkevleri Gerçeği"ne şunları uygun görür: "Atatürk'ün güvendiği ve görevlendirdiği güçlerin toplumda saygın ve toplum üzerinde etkili olmalarını sağlamak, onlardan devrimleri yürütmek ve sürdürmek, gerçekleştirme ve geliştirme amacıyla yararlanmak, halkı bilinçlendirmek, yığınların eğitim, kültür ve yaşam düzeylerini yükseltmek için özel ve özgün bir kurum gerekti. İşte bu kurum 19 Şubat 1932'de açılan Halkevleri oldu"(33).

Çetin Yetkin ise, Baskın Oran, Gencay Şaylan ve İlhan Tekeli gibi düşünmekte; Halkevleri'ni "CHF (Daha sonraki adıyla CHP) nın ilkelerini toplum içinde yaymak, izlenmekte olan siyaseti anlatıp benimsetmek için çalışan bir kurum olarak görmektedir(34).

Daha yakın zamanlara gelindikçe konuya ilişkin olan şu uç ve kesin nitelikli yargıları da görmek olanaklıdır: "(Atatürk), okulların topluca bulunduğu bölgelere daha 1923'te birer 'Eğitim Merkezi' kurmayı düşünür. Der ki: 'Bu merkezlerde ameli müsamereler ve konferanslar tertip etmek ve halkın okuyup yazmayan kısmını en kolay vesaitle okutarak onlara birinci derecede lazım olan malumat verecek gece dersleri açmak ...' (Atatürk'ün maarife ait direktifleri, Maarif Vekaleti Yayinevi, 1939, sayfa 14).

Daha sonra Halkevleri'ni sırf bu amaçla kurar"(35)

Buna bakarsak, Kenan Akyüz'ün söyledikleri daha ciddi ve bilimsel temellere dayanır: "...milli ve çağdaş bir devletin hızla kurulmasını ve yerleşmesini kolaylaştırmak, bu gaye yönünde yapılanları yaymak ve onları yurdun her köşesinde benimsetip yerleştirmek için aynı gayeye bağlı bütün kuruluşların ve aydınların devlete yardımcı olmaları, hedefe hep birlikte yürümeleri kaçınılmaz görünüyordu. Bilhassa Kubilay Olayı'ndan sonra Atatürk bu zarurete tamamiyle inanmıştı. Bunun için de sadece teorik planda kalan değil, fiilen yurdun ilçelerine, bucaklarına ve köyelerine kadar girip halkla doğrudan doğruya kaynaşacak, ona yeni devletin yaptığı yenilikleri anlatacak büyük kuruluşlara ihtiyaç vardı. Halkevleri işte bu inançtan doğdu"(36).

Aşağı yukarı hemen hepsinde bir parça doğruluk oranı bulunan bu ve buna benzer yaklaşımlara şüphesiz daha başkalarını da eklemek olanaklıdır(37). Burada

yalnızca, değişik çalışmalarda Halkevleri'nin ne olup ne olmadığını ortaya koymaya çalışan değişik ve uç örneklerle değinilmiştir. Acaba tüm bu değerlendirme ve yargıların doğruluk ve güvenilirlik dereceleri ne kadardır? Bunu da doğrudan Halkevleri konusunda yapılan inceleme ve çalışmaların düzeyiyle saptamaya çalışmak, sanırım yanıltıcı olmayacaktır.

II- Türkiye'de Halkevi İncelemeleri

Kronolojik olarak Halkevlerini bir bütün olarak ele alan ilk çalışmalardan biri, daha Halkevleri kapatılmadan önce çıkan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun yapıtıdır ki konunun felsefi, sosyolojik boyutuna değinir ve önemleri üzerinde durur (38). Bu çalışmaya, aynı zamanda Halkevlerinin siyasi çekişmelerde politik malzeme olarak kullanılmasına gösterilen bir tepkinin ürünüdür de denilebilir.

Halkevlerinin kapatılmasından hemen sonra, 26 Kasım 1951'de toplanan CHP'nin IX. Kurultayında okunan rapor, bir inceleme yapıt olmamakla birlikte önemlidir. Burada Halkevlerinin kapatılmayıp yaşatılması için yapılan girişimlere yer verilir(39).

Kuruluşlarının 25. yılı için hazırlandığı belirtilen bir makalede ise, Halkevlerinin kuruluşu ve gelişimi çok bilinen birtakım kaynaklara ve sayısal verilere dayanılarak kısaca geçiştirilip, daha çok kapatılışlarıyla ilgili bilgilere yer verilir. Burada Halkevleri kanunu olarak da bilinen 5830 sayılı yasanın müzakereleri ve kanun metninden başka, Halkevlerine yapılan maddi yardımların dökümü yararlıdır(40).

Halkevlerinin ikinci kez açılmasını ifade eden ve derleme niteliğinde olan bir kitapçık, konuya yetişkinler eğitimi açısından bir iki sayfa içinde yaklaştıktan sonra, Halkevlerinin birinci dönemine ilişkin çoğu yerde bulunulabilecek bir takım bilgileri alıntılarla tamamlar. Alıntılar içinde açılış kararı, çalışmalarından örnekler, gelişimleri, İsmet İnönü ve Adnan Menderes'in açılış ve kapanış konuşmaları ile, birtakım cetveller vardır(41).

İkinci dönem Halkevlerinin bir ürünü olan ve 10-11 Aralık 1966'da gerçekleştirilen bir seminerde ise Halkevi, bir sorunsal olarak enine boyuna tartışılmıştır. Birinci dönem Halkevlerine yönelik bilgilere pek fazla rastlanmamakla birlikte, özellikle Halkevlerinin kuruluş nedenleri üzerine düşünülürken ilginç ipuçları verebilecek birtakım yaklaşımlar bu seminerde söylenenlerden çıkarılabilir(42). Bu seminerin, "Halkevlerinin Görevlerini Daha İyi Yapabilmeleri İçin Alınması Gereken Önlemler" le ilgili oturumunda, Halkevlerinin geçmişi ile ilgili geniş araştırmaların yapılması gibi istekler, ne yazık ki yalnızca bir istek olarak kalmıştır(43).

Yine ikinci dönem Halkevlerinin ürünü olan ve 1966 Ekiminden itibaren aylık olarak yayımlanmaya başlanan Halkevleri Genel Merkezi'nin yayın organı Halkevleri Dergisi ile Halkoyu dergileri (44), konunun değişik yönlerine işaret eden pek çok yazıyı içerir. Ancak bunlarda da Halkevleri esaslı bir şekilde incelenmediği gibi, özellikle ilk dönem Halkevleri üzerine verilen bilgilerin hangi kaynaklardan derlendiği belirtilmediğinden, bunları kullanmak isteyen araştırmacılar çok daha dikkatli davranmak zorundadırlar. Ama yine de Ceyhun Atıf Kansu(45), Nazif Karaçam(46), Şevket Süreyya Aydemir(47), Hüseyin Yakış(48), M. Rauf İnan(49), Hıfzı Veldet Velidedeoğlu(50), Sami Nabi Özerdim (51), Cemalettin Ünlü(52), Vildan Aşır Savaşır (53) gibi, çoğu Halkevlerinin ilk dönemini görüp yaşamış kişilerle, Halkevleri Genel Merkezi imzalı birtakım incelemeler(54), konunun değişik yönlerine vurgu yapmaları bakımından yararlıdır. Ayrıca Necdet Çolakoğlu'nun yapmış olduğu radyo konuşmasının ilk bölümü bunlar arasına katılabilir(55).

Halkevlerinin ikinci kuruluşundan sonraki III. Kurultayında alınan bir kararla, 1968 yılı başlarında kurulan Halkevleri Atatürk Enstitüsü, Atatürk düşüncesinin ışığında gençliği, toprağı, devrimi, cumhuriyeti inceleyen bir dizi kitap çıkarmıştır. Bu dizinin beşinci kitapçığı ise, Halkevleri'ne ayrılmıştır. Daha çok Halkevleri Dergisi'nin değişik sayılarında çıkan yazılardan derlenen kitapçık, beş bölüm halinde konunun değişik yönlerine yer verir. Bilimsel inceleme yönü ağır basmayan bu derlemeyi de, daha çok Türk Devrimi ve bunun içinde Atatürkcülüğü Halkevleri bazında yücelten bir kaynak olarak anmak yerinde olacaktır(56).

1943'te yayınına başlanıp, 1984'te bitirilen Türk Ansiklopedisi'ndeki (önceleri İnönü ansiklopedisi) Necmeddin Esin imzalı kısa "Halkevleri" maddesinde de işe yarar bilgilere rastlamak zordur. Hatta düzeltilmesi gerekli birtakım yanlış rakamlar bile vardır(57).

Bu arada akademik düzeyde yapılan bir çalışmayla konu ciddiye alınmaya başlanmış, halk eğitimi açısından Halkevleri bir örnek olarak incelenmiştir(58).

Halkevlerini yaygın eğitim bazında ele alan bir seminer tebliğinde ise sorun, geniş bir zaman dilimine yayılarak, tarihi perspektif içine oturtulmaya çalışılır. Ancak tebliğ sahibinin saptamaları ilginç olmakla birlikte Halkevlerinin uygulama dönemlerine yönelik verdiği bilgiler pek yüzeysel ve yorum ağırlıklıdır (59). Hatta, aynı yazarın konuyla ilgili bir başka yazısına da aynı hava hakimdir (60).

Bilimsel bir toplantıda ileri sürdüğü görüşlerine, "Atatürk'ün doğumunun 100. Yılında onunla ilgili her konu üzerinde geniş boyutlu çalışmalar yapılırken, gene onun kurmuş olduğu kurumların tümüyle ele alınmaması düşündürücüdür"(61) şeklinde ultimatovari bir giriş yapan Anıl Çeçen ise, konu üzerinde en çok ürün veren kişi olarak belirir. Denilebilir ki, Halkevlerinin başlangıcından günümüze kadar olan tüm dönemleri üzerine bilgileri derli toplu olarak ilk kez bir yapıtta toplayan odur(62). Hemen tüm çalışmalarında Türk Devrimi'nin Halkçılık ilkesini enine boyuna inceleyen Çeçen, Halkevleri'ne de daha çok bu boyutta yaklaşır. Tek sakınca, kendisinin de bir Halkevcisi olması bakımından, yorumlarına Halkevi hassasiyetinin sinmesidir.

21 Şubat 1986 günü, bir dergi ile bir kurumun ortaklaşa düzenlediği "Halkevleri" açikoturumu, daha güncel plandadır ve burada söylenenler ancak, özet şeklinde düzenleyici derginin sayfalarına yansımıştır(63).

Bu arada, Halkevlerinin üçüncü döneminin bir ürünü olan 39 sayfalık küçük bir kitapçık, daha çok, Halkevleri'nin ilk kapatılış olgusunu işler(64).

Son zamanlarda çıkan bazı aktüel yayınlarda yer alan Halkevi konuları ise, adı üstünde aktüel ihtiyaçlara ancak yanıt verebilecek düzeydedir(65).

Bütün bunların yanında, varlığından haberdar olup da ulaşamadığımız bazı yayınlar vardır ki, Kemal H. Karpat'ın iki İngilizce makalesi dışında önemli olduklarını ve konuyu belirleyebileceklerini sanmıyoruz(66).

Buraya kadar bir grup altında toplamaya çalıştığımız bu incelemelerin ortak özelliği, başta Halkevlerinin kuruluşuna değinip, daha sonra da birtakım istatistiki bilgilerle yaklaşımlarını doğrulamaya çalışmalarıdır. Bu özellikleri nedeniyle, konuya ilişkin çok bilinen birtakım bilgilere fazla bir katkıda bulunamamışlardır. Ancak, Halkevlerinin sadece belirli bir yönünü ele almaları bakımından bunlardan ayrılan bir grup inceleme vardır ki, hem somut bilgi ağırlıklıdır, hem de Halkevi incelemeleri konusunda bulunulan noktayı belirlerler.

Bu grupta özellikle Halkevi dergi ve yayınları üzerine Avni Candar(67), Hasan Taner(68), Sami Nabi Özerdim(69), Mahmut H. Şakiroğlu'nun(70) çalışmaları dikkati çeker. En son Orhan Özacun'un kendi kütüphanesinin "dizin" i, Halkevi yayınlarına yer verdiği gibi(71), Nurettin Güz de Halkevi dergilerine ilişkin bilgileri kitaplaştırmıştır(72).

Öte yandan, akademik türden çalışmalarla tek tek Halkevi dergileri incelemeye alınmıştır(73). Bu arada Halkevleri merkez yayın organı olan Ülkü

dergisi üzerinde geniş çaplı bir değerlendirmeye gidildiği gibi, temel konulardaki yazıları içeren bir indeksi de yapılmıştır(74). Hatta, önemli görülüp, ilk sayısının bütünüyle, diğer sayılarından seçilen birtakım yazıların tıpkı basımı bir cilt halinde yayınlanmıştır(75). Halkevi yayınlarına ilişkin olarak en son Kebikeç dergisi bir Halkevleri Dosyası hazırlamıştır(76).

Aynı şekilde, Halkevi yayınlarında olduğu gibi tiyatro çalışmaları konusunda da önemli incelemeler görmek olanaklıdır. Akademik düzeyde bir doçentlik tezi de hazırlayan Nurhan Karadağ'ın bu yöndeki çalışmaları hiç olmazsa Halkevleri'nin bir yönünü bütün olarak ortaya koyar(77). Konuya ilişkin yine varlığından haberdar olup, inceleme olanağı bulamadığımız başka çalışmalar olduğunu da burada belirtelim(78).

En son Levent Boyacıoğlu'nun Halkevleri tiyatro çalışmalarının belkemiğini oluşturan "İnkılap Temsilleri" konusundaki incelemesi ilginç birtakım saptamalar yapar(79).

Mutlaka eksikleri olmakla birlikte, şimdilik Halkevi incelemelerinde ulaşılan nokta, büyük ölçüde buraya kadar belirtmeye çalıştığımız aşamadır. Ancak, son zamanlarda tek bir Halkevinin bütün yönlerini incelemeye dahil eden çalışmalara yönelindiği görülmektedir(80). Eni konu sorun, bir ölçüde de budur. Günümüze kadar Halkevi sorunsalında aynı bilgileri yinelemekten ziyade, bu türden çalışmalar yapılmış olsaydı, hiç olmazsa bugün Halkevleri konusunda doğru dürüst tahliller ve daha sağlıklı değerlendirmeler yapabilir, birtakım çıkarımlarda bulunabilirdik. Ne yazık ki, bu yapılmamıştır.

Çok basit bir örnek: Halkevlerinden pek çok bilim, kültür, sanat adamının yetiştiği sürekli vurgulanmakla birlikte, henüz birakalım bunların kimler olduğunu, kaç kişi olduklarını bile saptayamamışız(81). Dolayısıyla, yazılı literatürün değişik çalışmalar içinde gerek bir cümle, gerek bir paragraf ve gerekse bir bölüm halinde kaydetmiş olduğu son derece çeşitli Halkevi değerlendirmelerinin, biraz da kışkırtıcı bir dille söylemek gerekirse, hiçbir bilimsel dayanağı yoktur. Çünkü, çoğu çalışma, varolan hazır resmi verilerden yola çıkılarak, birtakım sayılarla Halkevleri'ni kendi anlayışlarına göre değişik kalıplara döküp biçmiştir. Ama bir incelemede geçen kayıt, bunların hepsine bir çekince koyduğu gibi, Halkevi konusundaki resmi verilere de ağır bir ithamda bulunacak güçtedir: "Halkevlerinde çalışmalara kimlerin katıldığını ve bunların mesleklerini gösteren istatistiklerden ciddi olarak şüphe etmek lazımdır. Halkevi çalışmalarına katılanların sayısını ve sosyal menşe'lerini tayin etmek için Halkevlerinde hiç bir istatistik çalışması olmamıştır. Örneğin daha 1934 yılında 3339 işçi üyesi

olduğu belirtilen Ankara Halkevi'nin çalışmaları da bu satırların yazarı beş yıl katıldığı halde, tek bir işçi üyeye rastlamamıştır. Halkevi başkanları genel merkeze çalışma raporlarını bildirirken oturmuşlar; hayali ve şişkin rakamlar bildirerek, çalışmalarının günden güne geliştiğini isbat etmek istemişlerdir"(82).

DİPNOTLAR

- Bu çalışma, Prof. Dr. Ergün Aybars'ın danışmanlığında hazırlanmış olduğumuz yüksek lisans tezimizin bir bölümünün yeniden gözden geçirilmiş şeklidir. Tez için bkz. Yaşar Akyol, **İzmir Halkevi (1932-1951)**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1993.
- (1) Söz konusu 14 merkez, alfabetik sıraya göre; Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun'dur. Bkz. **CHF Katib-i Umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı (Mayıs 1931'den Birincikanun 1932 nihayetine kadar)**, C.I, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.67; ayrıca 20 ve 21 Şubat 1932 tarihli gazetelere bakılabilir.
- (2) 26 Kasım 1951'de toplanan CHP'nin 9. Kurultayında yapılan bir açıklamaya göre, bu tam olarak 19 yıl, 5 ay ve 19 gündür. Bkz. **Halkevleri Hakkında Genel İdare Kurulu'nun Açıklaması (26.XI.1951)**, Ulus Basımevi, Ankara, 1951, s.8.
- (3) Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Ankara, 1990, s.178-181.
- (4) 25 Şubat 1940 günü ilk kez açılan halk odası sayısı 140'tır. Liste için bkz. **CHP Halkevleri 1940**, Ulusal Matbaa, Ankara 1940, s.28-32. Ancak, sonraki kaynaklar bunu 141 olarak verir. Örneğin bkz. **CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ulus Basımevi, Ankara 1948, s.26.
- (5) Dr.Mehmet Kabasakal, **Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi(1908-1960)**, Tekin yay., İstanbul 1991, s.152-159. Ayrıca bkz. "Halkevlerinin Geleceği", **Ulus**, 28 Kasım 1947, s.1.
- (6) Tarhan Erdem, "Kuruluşunun 25. yılı Halkevleri, Dünyaya Örnek Bir Kültür Kuruluşunun Hayatı", **Vazife**, yıl 2, sayı 15(Mart 1957), s.244. Buna ilişkin gelişmeler ayrıca CHP'nin 26 Kasım 1951'de toplanan 9. Kurultayında bir rapor ve açıklamayla belirtilmiştir. Bkz. **Genel İdare Kurulu'nun Raporu(26.XI.1951)**, Ulus Basımevi, Ankara, **1951 ve Halkevleri Hakkında Genel İdare Kurulu'nun Açıklaması(26.XI.1951)**, Ulus Basımevi, Ankara 1951. Yine bkz. H.V.Velidedeoğlu, "Halkevlerine İlişkin Eski Bir Anı", **Halkevleri Dergisi**, yıl 7, sayı 76, (Mart 1973), s.22-23.
- (7) Tarhan Erdem, **a.g.m.**, s.245.
- (8) Bu yedi kişi şunlardır: Fethi Çelikbaş, Zühtü Velibeşe, Sıtkı Yırcalı, Kamil Gündeş, Osman Şevki Çiçekdağ, Kemal Özçoban ve Ferit Alpiskender. Bkz. Tarhan Erdem, **a.g.m.**, s.246, d.n 17.
- (9) 5830 sayılı 15 maddelik bu kanun kabulünden üç gün sonra 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla yürürlüğe girer ve "Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere

bedelsiz mal devredemeyeceklerini ve bu daire ve müesseselerle münfesi derneklere ait olup siyasi partilere terk edilmiş olan gayri menkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesine dair kanun" gibi uzun bir başlığa sahiptir. Kanun metni ile birlikte; konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Tarhan Erdem, **a.g.m.**, s.246-252. Ayrıca görüşmeler için bkz. Tarhan Erdem, I.Selçuk Erez, **Kuruluşlarının Yıldönümü'nde Halkevleri(1932-1951-1963)**, CHP İstanbul İl Gençlik Kolu yayını, no:4, İstanbul 1963, s.42-127.

- (10) Bkz. 11 Ağustos 1951 tarih ve 7882 sayılı **Resmi Gazete**, Kanun No:5830.
- (11) Konu ile ilgili bir saptama için bkz. Dr.Mehmet Kabasakal, **a.g.y.**, s.159, d.n. 177.
- (12) Söz konusu derneğin ortaya çıkışı ve Halkevlerine dönüşme süreci için bkz. Anıl Çeçen, **a.g.y.**, s.256-263. Ayrıca bkz. "Halkevlerinin 2. Kuruluş Kurultay Tutanağı", **Halkoyu**, sayı:9,(Ocak-Şubat 1977), s.29-32.
- (13) Anıl Çeçen, **a.g.y.**, s.260.
- (14) Bütün bu gelişmelerle ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Anıl Çeçen, **a.g.y.**, s.357-361.
- (15) Kurultay ile ilgili olarak bkz. Anıl Çeçen, **a.g.y.**, s.361-366. Ayrıca bkz., Ali Nejat Ölçen, **Halkevlerinin Yokedilişi**, Halkevleri Genel Merkezi Yayını, Ankara, 1988, s.6(Ahmet Yıldız'ın Önsöz'ü).
- (16) Doç.Dr. Ayşe Öncü, **Örgüt Sosyolojisi**, Türk Sosyal Bilimler Derneği yayını, Ankara 1982(2. baskı). s.60.
- (17) Öyle ki, daha 1949 yılında yapılan bir taşlamada şunları okumak olanaklıdır: "Bursa'dan bir eczacı Sayın İnönü'ye bir mektup yazarak, Halkevlerinin lüzumsuzluğundan bahsetmiş. Bunların küçük ölçüde birer verem pavyonu haline getirilmesini istemiş. Güzel fikir. Fakat acele etmeyin... Acaba ilk önce halkevleri sıkı bir tedaviden geçirilecek mi? Malum ya, hastalıkların daniskası oralara yerleşmiştir. Seslerinin hiç çıkmadığına bakarak, gırtlak veremi olmalarından bile şüphe etmekteyiz. Bunlardan daha kötüsü halkın halkevlerine gitmesi nasıl mümkün kılınacak dersiniz?"(Bkz. İlhan Köseoğlu, "Halkevleri ve Verem", **Yeni Asır**, 9 Ocak 1949, s.4).
- (18) Doç.Dr.Ayşe Öncü, **a.g.y.**, s.61. Nitekim, İkinci dönem Halkevlerinin yaşam savaşı vermekten öte, fazla bir işlev göremediğini Halkevleri Genel Başkanı Ahmet Yıldız da teslim etmiştir. Bkz. Ahmet Yıldız, "Halkevlerinin Geleceği", **Halkoyu**, sayı: 12(Haziran 1977), s.3-12.
- (19) T.Z.Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler(1859-1952)**, İstanbul, s.578.
- (20) Gnr1.Gulzar Ahmed, "İktisadi Kalkınma ve Kültürde Değişmeler", **Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi, Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği(RCD) Semineri Tebliğleri(9-11 Kasım 1967)**, T.I.T.E, yayını, no:12, Ankara 1972, s.72.
- (21) Gulzar Ahmed, **aynı yer**.
- (22) İlhan Başgöz-Howard E.Wilson, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk**, Ankara, 1968, s.191.
- (23) İ.Başgöz-H.E.Wilson, **a.g.y.**,s189-199.
- (24) Yahya Kemal Kaya, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**, Ankara, 1984(Geliştirilmiş 4.Baskı), s.113.

- (25) Y.K.Kaya; **aynı yer**.
- (26) İlhan Tekeli-Gencay Şayan; "Türkiye'de Halkçılık İdeolojisinin Evrimi", **Toplum ve Bilim**, Sayı:6-7(Yaz-Güz 1978), s.83
- (27) Doğu Ergil, **Türkiye'de Toplumsal Gelişme ve Siyasal Bunalım**, Tüm İktisatçılar Birliği yay., No:21, Ank.1978, s.34-37.
- (28) Baskın Oran, "Uluslararası Düzen-İç Politika İlişkisi Açısından Türkiye'de 1930'lar Devletçiliğinin Doğuşu", **S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu-Yıllık**, VI (1981), s.550.
- (29) Baskın Oran, **Atatürk Milliyetçiliği (Resmi İdeoloji Dışı Bir İnceleme)**, Ankara, 1988, s.201.
- (30) Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)**, Ankara, 1981, s.255-259 ve s.320-321
- (31) Cevdet Perin, **Atatürk Kültür Devrimi**, İst.1982 (3.Baskı), s.93.
- (32) Prof.Dr.Turhan Oğuzkan, "Halkın Eğitimcisi Atatürk", **Atatürk İlkeleri Işığında Türk Eğitim Sistemi Bilimsel Toplantısı (18-20 Kasım 1981)**, Tübitak yay., Ank.1983,s.109.
- (33) M.Rauf İnan, **Atatürk'ün Evrenselliği, Önder Kişiliği ve Amaçları**, Ank.1983, s.226.
- (34) Doç.Dr.Çetin Yetkin, **Türkiye'de Tek Parti Yönetimi, 1930-1945**, Altın Kitaplar yay., 1983, s.87-90.
- (35) Burhan Göksel, "Atatürk'ün Eğitim Konusunda Görüşleri ve Misak-ı Maarif", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, I /3, (Temmuz 1985), s.954.
- (36) Kenan Akyüz, "Türk Ocakları", **Belleten**, L /196 (Nisan 1986), s.208.
- (37) Görebildiğimiz kadarıyla bir terim olarak Halkevi'nin yazılı literatüre ilk kez 1925 yılında geçtiği (Bkz."Türk Ocakları 'Halk Evi' Olmalıdır", **Vakit**, 14 Mart 1341(1925),s.3) ve bu durum günümüze değin devam ettiği (Örneğin en son Adnan Çobanoğlu, "Halkevleri Politikaları Üzerine", **Demokrat Söylem**, Yıl: 2, Sayı:28 (20 Mayıs 1996), s.8) gözönüne alınırsa bu durum sanırım daha iyi anlaşılır.
- (38) İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, **Halkın Evi**, CHP Halkevleri Bürosu Klavuz Kitaplar, No:29, Ulus Basımevi, Ank.1950.
- (39) Bkz.**Halkevleri Hakkında Genel İdare Kurulunun Açıklaması (26.XI.1951)**, Ulus Basımevi, Ank.1951.
- (40) Tarhan Erdem, **a.g.m.**,s.242-252.
- (41) Tarhan Erdem-l.Selçuk Erez, **a.g.y.**,İst.1963.
- (42) **Toplum Kalkınması Hamlemizde Halkevleri Semineri (10-11 Aralık 1966)**, Halkevleri Genel Merkezi, Ank.1967.
- (43) Bkz.**y.a.g.y.**, s.40 ve s.44.
- (44) Halkevleri Dergisi'nin tamamının kaç sayı olduğunu saptayamadık. Bunları büyük ölçüde kaynak olarak kullanan Anıl Çeçen ise yeterli açıklama yapmamıştır. Onun dipnotlarında verdiği en son Ocak 1976 tarihli 111.sayıdır.Bkz.Anıl Çeçen, **a.g.y.**, s.425, dn.184.Biz en son Mart 1976 tarihli 113.sayısını gördük. Fakat bunun kapak mizanpajı öncekilerden değişiktir. Ayrıca yine Çeçen'in dipnotlarında geçen (s.418,dn.35 ve s.425,dn.185) Halkoyu

dergilerinin de kaç sayı yayımlandığını saptayamadık. Biz sadece bunların 9 ve 12 sayılarını gördük ki, bunlardan ilki Ocak-Şubat 1977, ikincisi de Haziran 1977 tarihini taşımaktadır. Burada, kişisel kütüphanesinde bulunan Halkoyu dergilerini inceleyip kullanmama izin veren arkadaşım Hakkı Uyar'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

- (45) Ceyhan Atuf Kansu, "Devrim Üniversitesi: Halkevleri", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:3, Sayı:36 (Ekim 1966), s.5-7 ve "Kemalizm'in Halk Okulları", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:5, Sayı:64(Şubat 1972), s.3-5.
- (46) Nazif Karaçam, "Halk Aydını Açısından Halkevleri ve Ulusal Halk Çalışması Sorunu", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:4, Sayı:42(Nisan 1970), s.18-19.
- (47) Ş.S.Aydemir, "Türkocağından Halkevine", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:7, Sayı:76(Şubat 1973), s.4-6,8.
- (48) H.Yakış, "Atatürk Devrimleri Açısından Halkevleri", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:7, Sayı:76 (Şubat 1973), s.9-11.
- (49) M.Rauf İnan, "Halkevleri Coşkusu", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:7, Sayı:76(Şubat 1973), s.19-21.
- (50) H.V.Velidedeoğlu, "Halkevlerine İlişkin Eski Bir Anı", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:7, Sayı:76 (Şubat 1973), s.22-23.
- (51) S.N. Özerdim, "Halkevleri", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:8, Sayı:88 (Şubat 1974), s.7-8.
- (52) C.Ünlü, "Halkevleri Ne Zaman Kapandı?", **Halkevleri Dergisi**, Yıl :8, Sayı: 88(Şubat 1974), s.9-11.
- (53) V.A.Savaşır, "Halkevlerine Doğru", **Halkoyu**, Yıl:11, Sayı: 9 (Ocak, Şubat 1977), s.20-28.
- (54) **Halkevleri Genel Merkezi**; "Türk Kültürü, Halk Eğitimi ve Halkevleri", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:8, Sayı:88 (Şubat 1974), s.14-18 ve "Türk Ocakları ve Halkevleri", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:9, Sayı:93 (Temmuz, 1974), s.12-16.
- (55) "41. Kuruluş Yıldönümündeki Uygulama Programlarından" (Radyo Konuşması), Konuşan: Necdet Çolakoğlu (H.İ.K.K Bşk. Halkevleri Hukuk Müşaviri)", **Halkevleri Dergisi**, Yıl:7, Sayı: 77 (Mart, 1973), s.19-22.
- (56) **Atatürk ve Halkevleri (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler)**, Halkevleri Atatürk Enstitüsü yay., Ankara, 1974.
- (57) **Türk Ansiklopedisi**, C.XVIII (Ankara, 1970), S.411-412. Burada, kapatılışlarında Halkevleri'yle ilgili verilen sayının 474 değil, 478; Halk odalarının da 4306 değil, 4322 olması gerekir; bkz. **Halkevleri Hakkında Genel İdare Kurulunun Açıklaması (26. XI. 1951)**, Ulus Basımevi, Ankara, 1951, s.3.
- (58) Mustafa Ergün, **Halk Eğitimi ve Türkiye'de Halkevleri**, (Basılmamış D.T.C.F . Pedagoji Lisans Tezi), Ankara , 1971. Bunun kısa bir özeti için bkz. Dr. Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara, 1982, s.150- 165.
- (59) Tefik Çavdar, " Bir Yaygın Eğitim Deneyi : Halkevleri", **Türkiye'de Yaygın Eğitim (29-31 Ocak 1975) Seminer Tebliğleri**, Eskişehir, (t.y.), s.199-217.
- (60) Tefik Çavdar, "Halkevleri", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.IV,s.878-884. 143

- (61) Dr.Anıl Çeçen, " Atatürk ve Halkevleri", **Atatürk İlkeleri Işığında Türk Eğitim Sistemi Bilimsel Toplantısı (18-20 Kasım 1981)**, TÜBİTAK yayını, Ankara 1983, s.139-147.
- (62) Dr.Anıl Çeçen , **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Ankara 1990.
- (63) "Halkevleri. Halkın Eğitiminde ve Demokratik Yaşamdaki Yeri ve Önemi", **Öğretmen Dünyası**, Yıl: 7, Sayı: 75 (Mart 1986), s.34-35.
- (64) Ali Nejat Ölçen, **Halkevlerinin Yokedilişi**, Halkevleri Genel Merkezi Yayını, Ankara 1988.
- (65) Örneğin bkz. " Halkevlerinden Helakevine...", **"Erkekçe"**, Yıl 9, sayı, 2 (Şubat 1989),s.38-39, 94. Ayrıca, " Halkevleri ve Muhabirliği Teşvik" , **Birikim**, Sayı: 10 (Şubat 1990), s.84-88. Özellikle bu sonuncusuna derginin "Resimli Gayri Resmi Tarih" bölümünde yer verilmesi ilginçtir. İlgili sayfalara bakıldığında, bunların CHF Katibiumumiliğinin Fırka İdare Heyetlerine gönderdiği tamimlerden bazılarının alt alta sıralanmasından oluşturulduğu görülmüşür; en son, Behzat Ay, "Kitap Deyince: Halkevleri ", **Cumhuriyet Kitap (Günlük Cumhuriyet Gazetesinin Haftalık Eki)**, Sayı: 156 (18 Şubat 1993), s.14.
- (66) Kemal H. Karpat'ın makaleleri şunlardır:"The People's Houses in Turkey: Establishment and Growth", **The Middle East Journal**, XVII /1-2(Winter-Spring 1963), s. 55-67 ve "The impact of the People's Houses on the Development of communication in Turkey, 1931-1951", **Die Welt des Islams**, XV /1-4(1974), s.69-84; Diğerleri: Halim Baki Kunter, **Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri**, Ank.1964; Orhan Tuğsavul, **Halkevlerinin İkinci Kuruluşu**, İst.1965; **Halkevlerinin Doğuşu**,Halkevleri Genel Merkezi yay., Ank.1971; "Dünden Bugüne Halkevleri", **Babiali'de Sabah Gazetesi**, 10-13 Mart 1972.
- (67) Avni Candar,**Bibliyografya.Halkevleri Neşriyatı**, 2 Cilt, Ulus Basımevi, Ank.1939-1941.
- (68) Hasan Taner, **Halkevleri Bibliyografyası**, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ank.1944.
- (69) S.N.Özerdin,"Halkevlerinin Kitaplık ve Yayınları", **Atatürk ve Halkevleri (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler)**, Halkevleri Atatürk Enstitüsü yay.,Ank.1974 içinde, s.239-245.
- (70) Bkz.Mahmut H. Şakiroğlu, "Cumhuriyet Tarihimizde Süreli Yayınlara Kısa Bir Bakış,I-Halkevleri Dergileri", **Türk Kültürü**, Yıl:13, Sayı:156(Ekim 1975), s.379-384. "Atatürk Döneminde Kültür Çalışmaları", **Türk Dili**, Yıl:35, L /407 (Kasım 1985), s.291-301. "Memleketimizde Toplu Tarih Çalışmaları-II", **Tarih ve Toplum**, VII /38 (Şubat 1987), s.9-13.
- (71) Orhan Özacun, **CHP Bibliyografya Denemesi**, İst.1993, s.116-122. Bu çalışma dizgiye verilip düzeltme aşamasına geldiğinde Halkevleri konusunda yararlı çalışmalar hala yayınlanmaktadır. Burada bunların sadece künyelerini vermekle yetiniyoruz: M.Bülent Varlık, **Çorumlu,İnceleme-Bibliyografya**, Ank.1996. Bu sonuncusu Kebikeç dergisinin eki olarak verilmiştir ki, derginin 1996 tarihli 3.sayısı Halkevleri konusunda önemli yazılar içermektedir.
- (72) Nurettin Güz, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları, Halkevleri Dergileri (1932-1950)**, Ank.1995.
- (73) Bülent Varlık, **Atatürk Döneminde Konya Basını Üzerine Notlar**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), SBF, Ank.1981.; Ayşe Türkkân Sel-Celil Denктаş, **Halk Bilgisi Haberleri Dergisinin Biçim ve İçerik Yönünden İncelenmesi**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), SBF, Ank.1981; Füsün Örsel, **Fikirler Dergisi Bibliyografyası**, (Basılmamış Lisans Tezi), E.Ü.S.B.F., İzmir, 1981.

- (74) Zerrin Bayraktar, "Ülkü Dergisi: Halkevleri Merkez Yayın Organına Bir Bakış", **İletişim (Atatürk'ün Anısına)**, Sayı:3 (1981), s.113-136; Gülgün Güven Arıgümüş, **Ülkü Dergisi**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), SBF, Ank.1981.
- (75) Zerrin Bayraktar-Cem Alpar (Haz.), **Ülkü.Seçmeler (1933-1941)**, AİTİA Yayını, Ank. 1982.
- (76) Bkz. **Kebikeç**, Yıl: 2, Sayı:3(1996), s.87-207. Dergi bu sayısında ayrıca, Çorum Halkevi Dergisi konusunda bir incelemeyi ek olarak vermiştir. Bkz. M.Bülent Varlık, **Çorumlu, İnceleme-Bibliyografya**, Kebikeç yay., Ankara, 1996.
- (77) Nurhan Karadağ, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları**, (Basılmamış Doçentlik Tezi), AÜDTCF, Ankara, 1982. Karadağ'ın bu konudaki diğer çalışmaları: "1932-1951 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları", **Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, Sayı:8 (1988), s.135-177; "Halkevleri Oyun Dağarcığı: 1932-1951", **Erdem**, V/13 (Ocak 1989), s.81-122.
- (78) Örneğin, 1974-1987 yılları arasında Ankara Üniversitesi DTCF de, Tiyatro Bölümü'nde hazırlanan lisans ve lisansüstü tezlerini belirten bir listede şunlar bulunmaktadır: Ülkü Ayvaz, **Kocamustafapaşa Halkevi Tiyatro Çalışmaları, Amatör Tiyatroya Katkıları ve Bir Oyun: İnsanın Sorumluluğu (Tarihçesi- Oyunun Dramaturji Çalışması-Reji Defteri)** (Lisans Tezi); Cafer Bardakçioğlu, **Ankara Eski Halkevi** (Lisans Tezi).
- (79) Levent Boyacıoğlu, "Tek Parti Döneminde İnkılap Temsilleri", **Tarih ve Toplum**, XVII/102 (Haziran 1992), s.30-36; XVIII/103 (Temmuz 1992), s.30-35; XVIII/104 (Ağustos 1992), s.26-33; XVIII/105 (Eylül 1992), s.13-22.
- (80) Müslime Şen, **Manisa Halkevi'nin Çalışmaları ve Dergileri** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), DEÜ. AİİT Enst., İzmir, 1993.
- (81) Halkevi konusunda nostaljik bir havayla yazan pek çok yazar, kendilirinnin de hep Halkevlerinde yetiştiğini belirtmişlerdir. Günümüz sanatçılarından Münir Özkul, Sırrı Gültekin gibi ünlü kişilerin Halkevi kökenli olduklarını belirten aktüel bir haber için bkz: "Halkevlerinden Helakevine...", **Erkekçe**, Yıl 9, sayı 2 (Şubat 1989), s. 38-39, 94
- (82) İlhan Başgöz- Howard E. Wilson, **Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk**, Ankara, 1968, s.198.